

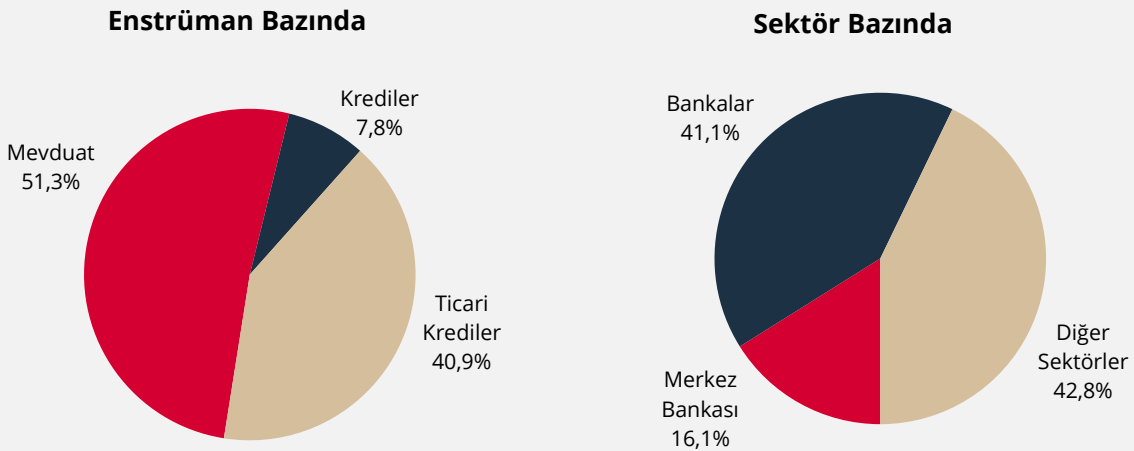
Kutu 2.5

Kısa Vadeli Dış Borç İstatistiklerinde Olası Yanlılıklar

Kısa Vadeli Dış Borç (KVDB), herhangi bir tarihte kullanımı gerçekleştirilmiş olan ve bir ekonomide yerleşik kişilerin yurt dışı yerleşiklere borçlu olduğu, kullanım tarihinden itibaren 1 yıl içinde anapara ve/veya faiz ödemeleri yapılmasını gerektiren cari, şartlı olmayan yükümlülüklerin bakiyesi olarak tanımlanmaktadır.

TCMB tarafından aylık frekansta yayımlanan KVDB İstatistikleri, borçlu bazında Merkez Bankası, Genel Hükümet, Bankalar ve Diğer Sektörler olmak üzere dört sektör altında sınıflanmaktadır. Enstrüman türü açısından ise mevduat, kredi ve ticari kredi olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır. 2021 yılı 1 inci çeyreğine ilişkin KVDB stokunun enstrüman ve sektör dağılımı Grafik 1'de yer almaktadır.

Grafik 1: Enstrüman ve Sektör Bazında Kısa Vadeli Dış Borç (2021Ç1, %)

Kaynak: TCMB.

Çeşitli kaynaklardan derlenen KVDB istatistiklerinde uluslararası standartlarda yapılan güncellemeler, yeni veri setlerine erişim, veri paylaşım teknolojilerindeki gelişim gibi nedenlerle yanlılıklar zamanla tespit edilebiliyor, uluslararası standartlara ve istatistiklerin revizyon politikasına uygun olarak söz konusu istatistikler güncellemeye tabi tutulabiliyor. Bu kapsamda, ilgili enstrümanlar bazında tespit edilen olası yanlılıklar aşağıda özetlenmiştir.

Mevduatlar

TCMB nezdindeki mevduat ve depo bakiyeleri, son yıllarda oldukça düşük tutarlı olan yurt dışında yerleşik vatandaşlara ait Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat Hesapları ve Süper Döviz Hesapları ile diğer merkez bankalarıyla yapılan ikili para takası (swap) anlaşmalarından doğan yükümlülükler ve yurt dışı bankalarca TCMB nezdinde açılan depo hesaplarını göstermekte olup, tamamı kısa vadeli.

Bankalar nezdindeki mevduat verileri ise yurt dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin yurt içinde yerleşik bankalardaki döviz ve TL mevduatlarından oluşmakta olup, tamamının kısa vadeli olduğu varsayılmaktadır. Ancak, söz konusu mevduat yükümlülükleri için banka mizan verilerinde 1 yıla kadar ve 1 yılın üstünde olmak üzere vadeye göre ayırım olduğu bilinmektedir. Bu çerçevede, mevcut tablodaki mevduat kalemlerinin kısa ve uzun vadeli olarak ayrıştırılması halinde uzun vadeli mevduat KVDB kapsamında olmayacaktır.

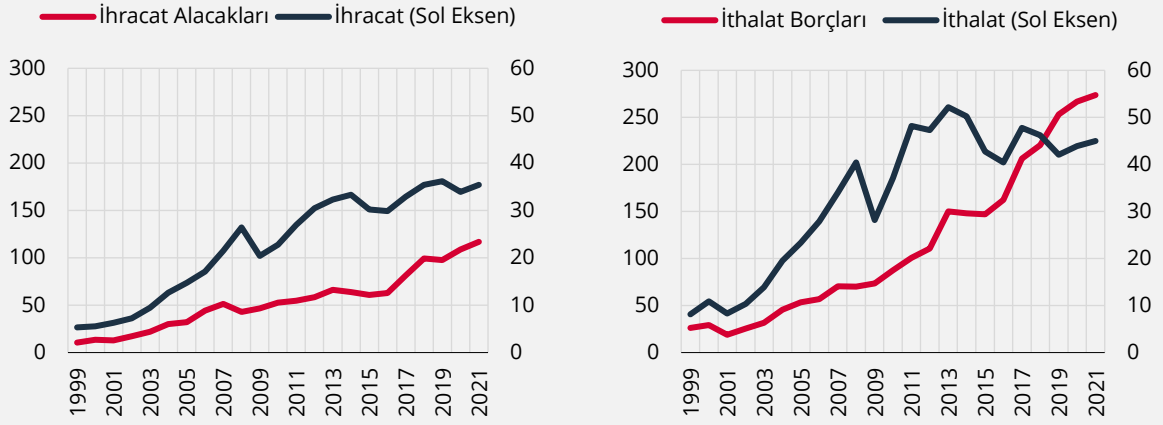
Krediler

Bankalar ve diğer sektörler tarafından yurt dışından sağlanan krediler, orijinal vadesi 1 yıla kadar olan nakit kredileri içermektedir. Söz konusu kredilerin veri kaynağı, TCMB tarafından aylık olarak derlenen yurt dışı krediler olup, kısa ve uzun vade ayrımı yapılabilmektedir. Uluslararası metodolojide¹ bankaların yurt dışı yerleşiklerden repo yoluyla sağladığı kaynakların da kredi yükümlülüğü olarak gösterilmesi önerilmektedir. Yurt dışı yerleşiklerle menkul kıymetler (Eurobond, DİBS vb.) üzerinden yapılan repo işlemleri için söz konusu uyarılmanın yapılması durumunda, bankaların kısa vadeli kredi stokunda artış beklenebilir.

Ticari Krediler

Ticari kredi yükümlülükleri iki bileşenden oluşmaktadır; ithalat borçları ile peşin ihracat ve prefinansman. İthalat borçları, ithalatçıların yurt dışındaki satıcı firmalardan doğrudan sağladığı, malın/hizmetin bedelinin vadeli olarak ödendiği kredilerdir. Peşin ihracat ve prefinansman ise mal bedelinin avans şeklinde ve peşin olarak yurt dışındaki müşteriden (ithalatçıdan) sağlanması ve ihracatın belirli bir süre sonra gerçekleştirilerek karşı tarafa olan yükümlülüğün yerine getirilmesidir.

Grafik 2: Dış Ticaret ve Ticari Krediler* (Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB.

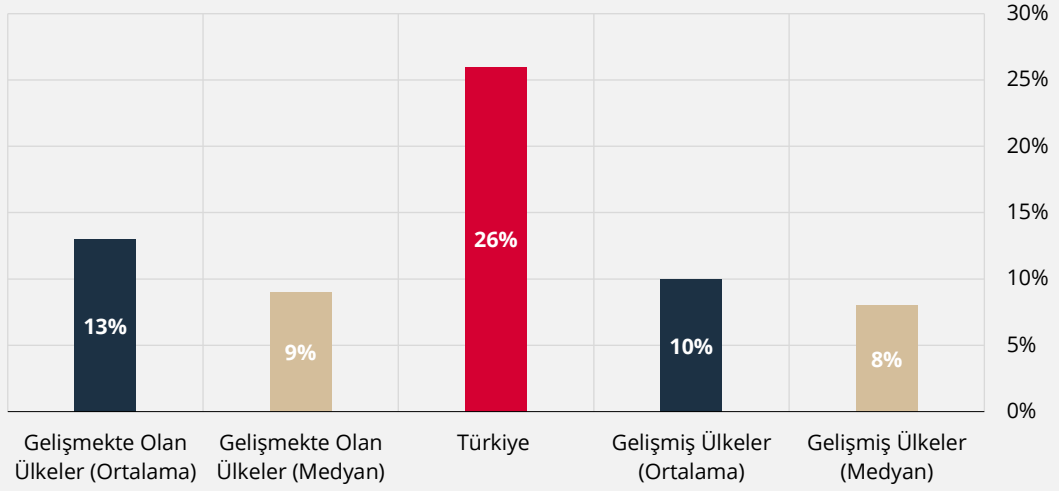
* İhracat alacakları ve ithalat borçları 2021 Ç1, ihracat ve ithalat ise Mart 2021 itibarıyla yıllıklandırılmıştır.

İthalat ile ithalat borçlarının seyri ihracat alacakları ve ihracat ilişkisi de dikkate alınarak incelendiğinde, ithalat borçlarında son yıllarda dikkat çekici bir artış gözlenmektedir (Grafik 2). Türkiye'nin ithalatı ve vadeli ithalatında yapısal bir değişiklik olmadığı değerlendirildiğinde, bu artışın nedenlerinin detaylı incelenmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Ülkelerin ticari kredi yükümlülüklerine bakıldığında da, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin "İthalat Borçları/İthalat" oranlarının ortalama ve medyan değerlerine kıyasla, Türkiye'nin oranının görece yüksek olduğu gözlenmektedir (Grafik 3).²

¹ Bkz. IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu 6. El Kitabı (BPM6, p 5.53); BIS-ECB-IMF Menkul Kıymet İstatistikleri El Kitabı (p 3.40). Ayrıca, G20 Veri Açıkları Girişimi kapsamında da ülkelerin menkul kıymet istatistiklerini "yasal sahiplik" yerine "ekonomik sahiplik" ilkesine göre yayımlaması önerilmektedir.

² Gelişmiş ülkeler: ABD, Almanya, Avusturya, Belçika, Birleşik Krallık, Çekya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Güney Kore, Hollanda, Hong Kong, İsrail, İsveç, İsviçre, İtalya, Japonya, Kanada, Norveç, Portekiz, Singapur, Slovakya ve Yunanistan. Gelişmekte olan ülkeler: Arjantin, Belarus, Brezilya, Bulgaristan, Çin, El Salvador, Endonezya, Fas, Filipinler, Guatemala, Güney Afrika, Hindistan, Kazakistan, Kırgızistan, Kolombiya, Kosta Rika, Macaristan, Meksika, Mısır, Nikaragua, Pakistan, Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Şili, Tayland, Türkiye ve Ürdün.

Grafik 3: İthalat Borçları / İthalat Oranları (2020)

Kaynak: TCMB, Dünya Bankası, IMF IFS.

Not: İthalat Borçları / İthalat oranlarının hesabında ithalat borçları için 2020 yılı dördüncü çeyrek itibarıyla ithalat borçları bakiyesi, ithalat için ise ülkelerin 2020 yılı toplam ithalatları kullanılmıştır.

Diğer ülkelere göre Türkiye'nin ithalat borçlarının görece yüksek olması olası bir yanıllığa işaret etmekte olup hesaplamada kullanılan mevcut veri kaynaklarının ve hesaplama yönteminin gözden geçirilerek uluslararası standartlara uyumun artırılmasını gerekli kılmaktadır.

Bu amaçla, 2020 yılında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ile Türkiye İstatistik Kurumu iş birliğinde, birçok ülkede yaygın olarak kullanılan doğrudan raporlama tekniği ile firma seviyesinde veri derlenmesine yönelik bir çalışma başlatılmıştır. Çalışma ile çeyreklik dönemler itibarıyla toplam vadeli ithalatın ve ihracatın en az yüzde seksenini temsil eden firmalardan ticari alacak ve borçlarını yurt içi – yurt dışı ayrımında, yabancı para kompozisyonlarını da içerek şekilde raporlamaları talep edilmektedir. Uluslararası kuruluşlardan da teknik destek alınarak yürütülen çalışma neticesinde elde edilecek bulguların KVDB İstatistiklerinin yanı sıra ithalat borçları ile ihracat alacakları kalemlerinin girdi teşkil ettiği Türkiye'nin Brüt Dış Borcu, Uluslararası Yatırım Pozisyonu, Firmaların Döviz Varlık ve Yükümlülükleri ile Ödemeler Dengesi istatistiklerindeki olası yanıllıkların düzeltilmesine de katkı sunması beklenmektedir.